

LIDÉ, SOCIÁLNÍ SYSTÉM A NEOHRABANÝ STÁT

Martin Potůček

Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd

www.martinpotucek.cz

**Vystoupení na XI. Výročním kongresu
poskytovatelů sociálních služeb**

Tábor, 10. října 2019

JAK ROZPOZNAT NEOHRABANOST?

- Levá ruka neví, co dělá pravá
- Obě ruce vědí, co dělá co dělá ta druhá, ale každá si hledí jen svého
- Nevíme, co se děje v našem vlastním domě
- Nedomýšlíme dlouhodobé důsledky dnešních rozhodnutí
- Řešení hledáme až s křížkem po funuse

RESORTISMUS

NESPOLUPRÁCE

KRÁTKOZRAKOST

POZDĚ BYCHA HONIT

CO DĚLAT?

RESORTISMUS

Specializace institucí poskytujících služby zvyšuje efektivnost a profesionalitu jejich výkonu, ale zároveň omezuje jejich pozornost jen na vymezené spektrum lidí a jejich potřeb. A tomu přizpůsobuje i způsob řízení a financování veřejných služeb.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ MINISTERSTVO ZDRAVOTNICTVÍ

Úhrady ze systému veřejného zdravotního pojištění za poskytnutou ošetrovatelskou péči vyplácenou pobytovým zařízením sociálních služeb činí v současnosti jen třetinu toho, co by měly na základě úhradové vyhlášky dostávat.

Do podobné situace se dostávají lidé, jejichž vážný zdravotní stav a rodinné zázemí si vynucují dlouhodobou péči v pobytových zařízeních.

Přes existenci různých komisí, v nichž zasedají úředníci obou dotčených ministerstev i zástupci dalších institucí, se nedaří nalézt společnou řeč.

PROČ?

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ

MINISTERSTVO ZDRAVOTNICTVÍ

Podporu školním obědům zdarma nabízejí jak ministerstvo školství, tak ministerstvo práce a sociálních věcí. Ale každé jiným způsobem.

Pro školy je samozřejmě složitější se v takových dvou nabídkách vyznat. A je na jejich vedení, zda některou z nich vůbec využijí.

Některé rodiny tak mají prostě smůlu, že žijí v kraji, který o dotační podporu z prostředků ministerstva práce a sociálních věcí neprojevuje zájem.

...A ŠKOLY

Nebo dokonce i proto, že jejich děti chodí do škol, jejichž ředitelky nebo ředitelé nemají pro tuto podporu chudších žáků ve své škole žádné pochopení.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ

MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ

Ministerstvo práce a sociálních věcí usiluje o legislativní řešení stále naléhavějšího problému poskytování veřejné pomoci při poskytování důstojného bydlení sociálně slabším spoluobčanům a jejich rodinám. Vláda se rozhodla touto agendou pověřit ministerstvo pro místní rozvoj. Nakonec schválila jím připravený, nicméně problém v zásadě neřešící „*Program výstavba*“.

...A OBCE

Obce budou daný program uplatňovat spíše pro řešení bytové situace lékařů, učitelů, hasičů či úředníků než lidí, kteří jsou a budou na samotném dně.

Některé obce se také uchýlily k vyhlášení tzv. bezdoplatkových zón, v nichž nedosáhnou na doplatek na bydlení nově příchozí.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ MINISTERSTVO FINANČÍ

Zkušenost z činnosti Odborné komise pro důchodovou reformu v letech 2013 - 2017

Zatímco Ministerstvo práce a sociálních věcí nás po celou dobu podporovalo, ministerstvo financí neustále důsledně prosazovalo kritérium dlouhodobé finanční udržitelnosti důchodového systému, založené na jednom z několika mýtů, kterými je dodnes diskuse o důchodovém systému zaplevelena.

Podrobněji se o tom zmiňuji ve své knížce **České důchody, Karolinum, Praha 2018**, a to hned v první kapitole „*Uvádění mýtů na pravou míru*“.

Je pozoruhodné, že v postoji ministerstva financí k financování penzí se v posledních dvou letech výrazně změnil.

Proč?

SAMOTNÉ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ

Zde se zaměřím jen na jeden důležitý úsek jeho činnosti, vám velmi dobře známou problematiku poskytování sociálních služeb.

I v rámci samotného resortu práce a sociálních věcí je současná podoba systému jejich řízení a financování bohužel vnitřně rozporná a neefektivní.

Proč?

NESPOLUPRÁCE

- Pravidelně se opakující nejistota kolem financování sociálních služeb, na kterém se podílejí ministerstvo práce a sociálních věcí, kraje, obce i neziskové organizace.
- Potřebné osoby a jejich příbuzní se každým rokem ocitají v nejistotě, zda a kdo jim nakonec pomůže se s takovými stresovými situacemi vyrovnat... A v podobné, byť zrcadlově obrácené poloze se s tímtož problémem potýkají samotní poskytovatelé, ať už jsou registrovaní nebo ti, kteří stojí mimo – například různé neziskovky.

KRÁTKOZRAKOST

Příspěvek na péči – reforma na půli cesty

- Byl zaveden nově před třinácti lety.
- Předpokládalo se, že klienti sami vědí, jak si péči zajistit nejlépe.
- Stát na tento příspěvek vydá letos už téměř dvacet sedm miliard korun, nicméně neví, kolik z této velké a stále rostoucí částky skutečně podpoří samotný účel, tedy poskytnutí osobní péče o potřebné.
- **Žhavou novinkou bylo letos zvýšení přídavku na péči ve třetí kategorii o čtyři a ve čtvrté kategorii o šest tisíc korun.**
- Pomoc byla nakonec přiznána pouze těm, kteří nejsou klienty pobytových zařízení sociálních služeb. Tedy právě těm, u kterých kromě nich samotných nikdo, ani stát neví, kde ony prostředky nakonec skončí.
- Překvapuje nesystémovost a zřejmá nespravedlnost tohoto opatření, na které – bohužel neúspěšně – důrazně upozorňovala i Asociace poskytovatelů sociálních služeb .

Proč?

KRÁTKOZRAKOST

Důchodová reforma

- I mnohé další z dnešních problémů mají své kořeny v dávnější minulosti. Nevratně promarněná šance doby těsně po listopadu 1989 souvisí s privatizací. Při té se v Česku točily stovky miliard korun. Tehdy jsme měli obrovské veřejné prostředky, které mohly být uloženy do státního fondu propojeného s důchodovým systémem a využity pro přechod z průběžného systému na systém kapitálově financovaný. Tento historický okamžik jsme ale promarnili.
- Na začátku 90. let jsme ještě měli šanci založit zaměstnanecké penzijní fondy, které jsou na Západě nedílnou součástí důchodového zabezpečení a významně přispívají k celkové výši starobních důchodů. Tehdejší premiér Václav Klaus ale prosadil individuální občanskou podobu penzijního připojištění, dnešní tzv. třetí pilíř...

KRÁTKOZRAKOST

Bytová politika

- Také aktuálně citelný nedostatek sociálního bydlení by nemusel nastat, kdyby stát hospodařil se svým bytovým fondem odpovědněji.
- Po listopadu 1989 byly statisíce bytů jednoduchým rozhodnutím převedeny do vlastnictví obcí, aniž by jim zákon o obcích ukládal explicitní péči o tento v Evropě tak významný segment bytového fondu.
- Nastala masivní privatizace bytů z vlastnictví obcí do rukou stávajících nájemníků, doznívající dodneška.
- Nové byty se zejména ve větších městech stávají objektem lukrativního ukládání volných investičních prostředků. Mnohým lidem činže rostou a vlstnické bydlení je nedosažitelné.

POZDĚ BYCHA HONIT

Rodinná politika a důchodové zabezpečení

- Veřejná podpora rodin s dětmi a seniorů byly, jsou a budou spojitými nádobami.
- Rychlý pokles porodnosti po roce 1989 souvisel mimo jiné s oslabenou podporou rodin s dětmi (zrušení dotací dětské výživy a ošacení, univerzálních dětských přídatků, rušení jeslí a mateřských škol), Po letech přirozeně následoval pokles počtu mladých zahajujících své pracovní kariéry a zasílajících své příspěvky do sociálního pojištění. Se železnou nutností bude klesat podíl počtu ekonomicky aktivních k počtu důchodců pobírající důchod.

Co dělat?

DŮCHODY: CO DĚLAT?

Námět, který jsem nedávno zaslal předsedkyni Komise pro spravedlivé důchody paní profesorce Danuši Nerudové:

Potřeba navrhnout a postupně realizovat zásadnější reformu českého důchodového systému vyplývá z kombinace sociálních, demografických, ekonomických a politických trendů, které dnes už prokazatelně ovlivní budoucí život české populace způsobem, kterému dílčí úpravy stávajícího důchodového systému nebudou účinně čelit. Nejen dosavadní neúspěchy navrhnout a realizovat zásadnější reformu důchodového systému v České republice, ale i zobecnění zkušeností z úspěšných zahraničních pokusů ukazují, že odpovědná příprava takových reforem je náročná na čas a nelze ji stihnout během jednoho volebního období.

DŮCHODY: CO DĚLAT?

Předpoklady úspěchu:

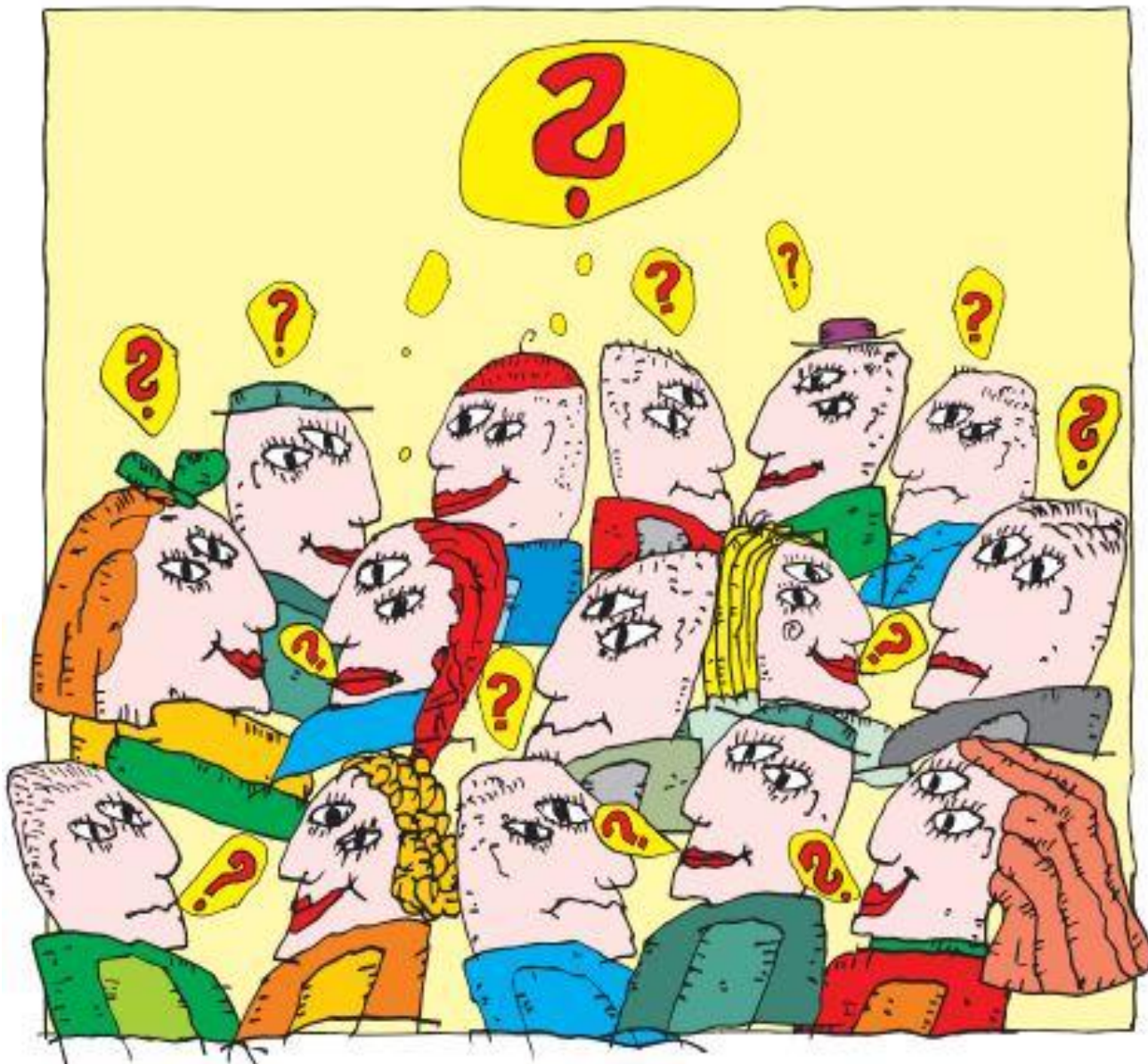
- 1. Příprava a přijetí usnesení vlády o zahájení prací na takové reformě, charakterizující obecný cíl, institucionální rámec a potřebné zdroje procesu přípravy reformy.*
- 2. Pověření správního orgánu a politického orgánu s vymezenou odpovědností za tento proces.*
- 3. Odborná analytická a prognostická příprava reformy, zajištěná dlouhodobým výzkumným projektem konsorcia výzkumných organizací.*
- 4. Kapacitní posílení české správy sociálního zabezpečení tak, aby byla schopna zpracovávat data o občanech a o jejich možných, aktuálních i budoucích důchodových nárocích s využití moderních nástrojů jejich shromažďování, sdílení, zpracování a interpretace.*
- 5. Ustanovení trvalé platformy formující veřejný diskurz o podobě reformy.*

SOCIÁLNÍ SLUŽBY: CO DĚLAT?

Nebylo by potřeba připravit v podobném duchu také odpovědnou reformu řízení a financování sociálních služeb

Martin Potůček: České důchody.

Praha, Karolinum 2018. 181 s.

- ▶ Publikace je dostupná i na této konferenci.
- ▶ V elektronické verzi pak na www.karolinum.cz

Děkuji za pozornost! 😊